

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI IJODIY
FAOLLIKKA YO'NALTIRISHDA TARBIYACHINING O'RNI.

Jizzax davlat pedagogika universiteti

o'qituvchisi

Zoirova Maxarram Yoqubovna

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalarni ijodiy faollikka yo'naltirishda tarbiyachining o'rni haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar: Tizimli yondashuv, o'quv-tarbiyaviy faoliyat, noodatiy texnologiyalar, ijodiy salohiyat, ijodiy qobiliyatlar, jamoaviy fikrlash, o'yin va treninglar, o'quv jarayoni, assotsiativlik, dialektika.

Аннотация: В данной статье говорится о роли воспитателя в направлении детей к творческой деятельности в дошкольных образовательных организациях.

Ключевые слова: Системный подход, образовательная деятельность, необычные технологии, творческий потенциал, творческие способности, коллективное мышление, игры и тренинги, учебный процесс, ассоциативность, диалектика.

Abstract: This article talks about the role of the educator in directing children to creative activity in preschool educational organizations.

Key words: Systematic approach, educational activity, unusual technologies, creative potential, creative abilities, collective thinking, games and trainings, educational process, associativeness, dialectics.

Zamonaviy maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'quv-tarbiyaviy faoliyatining samaradorligiga erishishda tarbiyachilarning ijodkor bo'lishlarini taqozo etmoqda. Bu o'rinda esa maktabgacha ta'lim tashkiloti o'quv-tarbiyaviy faoliyatining samaradorligiga erishishda tarbiyachining noodatiy texnologiyalardan foydalanish, ta'limni tashkil etishning eng samarali usullarni joriy etishni talab qiladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiyaning asosiy vazifalaridan biri - yuqori ijodiy salohiyatga ega bo'lgan bolalarning yangi avlodini tarbiyalashdir. Ammo muammo iqtidorli, zukko bolalarni izlashda emas, balki bolalar bog'chalariga qatnaydigan barcha bolalarda ijodiy qobiliyatlarni maqsadli shakllantirish, dunyoga nostandart qarashni, yangicha fikrlashni rivojlantirish hisoblanadi.

Bugungi kunda maktabgacha ta'lim mazmunini takomillashtirishda o'ziga xos metodik, pedagogik, psixologik tayyorgarlik bilan ishlash davr taqazosiga aylandi. Chunki maktabgacha ta'lim mazmunini takomillashtirish keng ma'noli tushuncha bo'lib, uni samarali amalga oshirish maktabgacha ta'lim tashkiloti binosining holati, tarbiyachi-pedagoglar, tarbiyachi yordamchilari, ota-onalar hamda bolalarning ta'lim jarayonidagi ishtiroki innavatsion bo'lishi lozimligini talab etadi. “Ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan Davlat talablari” hamda “Ilk qadam” Davlat o'quv dasturi asosida kompetensiyaviy yondashuv jarayonida pedagogik-psixologik, metodik, badiiy adabiyotlar soni va sifati, har bir yosh guruhiga mos va xos adabiyotlar bilan boyitib borish ham muhim masaladir. Bolalarni o'ynab turib o'ylashga undovchi muammoli vaziyatlarni o'yinlarda aks ettiruvchi kreativ ruhdagi ta'limiy rivojlantiruvchi o'yin markazlari tashkil etish va ular faoliyatini muvofiqlashtirishda ota-onalar va jamoatchilikning jalb qilinishi va boshqa shu kabi omillar maktabgacha ta'lim mazmunini oshiradi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida eng keng tarqalgan ta'lim shakllaridan biri mashg'ulotdir. Ushbu shakl tanish va qulay, chunki u butun bolalar guruhini qamrab oladi. Biroq, mashg'ulotlarni tashkil qilishning an'anaviy yondashuvlari har doim ham qiziqarli va hayajonli emasligiga rozi bo'lmaslik mumkin emas, lekin agar ularga tubdan yangi ko'rinish berilsa, ularni qiziqarli qilish mumkin. Bolalar passiv bo'lishga majbur bo'lganda (o'tirish va tinglash) yoki taklif qilingan materialda hech qanday yangilik bo'lmasa (men buni allaqachon eshitganman) guruhda zerikib ketishadi. Shuning uchun tarbiyachining o'z oldiga qo'yadigan asosiy vazifasi - yangi bilimlarni etkazish emas, balki qidiruv faoliyati, yaxshi tashkil etilgan jamoaviy fikrlash, o'yin va treninglar orqali mumkin bo'lgan ma'lumotlarni mustaqil ravishda olishni o'rgatishdir. Nafaqat sifatli, balki qiziqarli o'quv jarayonini ta'minlaydigan vositalardan biri bu TRIZ texnologiyalari usullariga asoslangan ijodiy vazifalar tizimidir. Agar quyidagi qoidalarga muvofiq qurilgan bo'lsa, mashg'ulotlar yanada qiziqarli bo'ladi:

1. Axborotning minimal aloqasi, maksimal fikrlash.
2. Muammoli vaziyatlarni muhokama qilishni tashkil etishning optimal shakli aqliy hujumdur.
3. Tizimli yondashuv (dunyodagi hamma narsa o'zaro bog'liq va rivojlanishda har qanday hodisani hisobga olish kerak).
4. Bolada mavjud bo'lgan barcha aqliy operatsiyalar va idrok vositalarini bilish jarayoniga kiritish (tahlilchilar, sabab-oqibat xulosalari va mustaqil ravishda tuzilgan

xulosalar, mavzu-sxematik ko‘rinish va boshqalar).

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan mashg‘ulotlarni loyihalash jarayonida quyidagi ketma-ketlikka rioya qilish tavsiya etiladi: kompleks - tematik rejaga muvofiq mashg‘ulot mavzusini tanlash.

Maktabgacha yoshdagi ijodiy fikrlashni rivojlantirish yo‘nalishlaridan biri assotsiativlik, dialektika va tizimlilikni shakllantirishdir. Bu fazilatlarining rivojlanishi fikrlashni moslashuvchan, o‘ziga xos va samarali qiladi. “Assotsiativlik -bu narsa va hodisalardagi bog‘lanish va o‘xshashlikni ko‘rish demakdir”. Ko‘p sonli assotsiativ havolalar kerakli ma‘lumotlarni xotiradan tezda olish imkonini beradi. Uni maktabgacha yoshdagi bolalar rolli o‘yinda juda oson egallashadi.

Dialektiklik -har qanday tizimdagi qarama-qarshiliklarni ko‘ra bilish, bu ziddiyatlarni bartaraf etish, muammolarni hal qilish qobiliyati.

Dialektiklik iste‘dodni rivojlantirish uchun zaruriy sifatdir.

Mustahkamlik -ob‘ekt yoki hodisani yaxlit tizim sifatida ko‘rish, har qanday ob‘ektni, har qanday muammoni har tomonlama, turli xil bog‘lanishlarda idrok etish qobiliyati bo‘libgina qolmay, hodisalar va rivojlanish qonuniyatlaridagi o‘zaro bog‘lanishlar birligini ko‘ra bilish qobiliyati hamdir.

Maktabgacha yoshda bolaning kognitiv qiziqishlarini rivojlantirish, uning tafakkurini shakllantirish ikki yo‘nalishda amalga oshiriladi:

1. Bolaning tajribasini bosqichma-bosqich boyitish, bu tajribani haqiqatning turli sohalari haqida yangi bilimlar bilan to‘ldirish. Bu maktabgacha yoshdagi bolaning kognitiv faolligini keltirib chiqaradi. Bolalarga atrofdagi voqelikning qanchalik ko‘p tomonlari ochib berilsa, ularda barqaror kognitiv qiziqishlarning paydo bo‘lishi va birlashishi uchun imkoniyatlar shunchalik keng bo‘ladi.

2. Bir xil voqelik doirasidagi kognitiv qiziqishlarning bosqichma-bosqich kengayishi va chuqurlashishi. Bolaning kognitiv manfaatlarini muvaffaqiyatli rivojlantirish uchun ota-onalar farzandining nimaga qiziqishini bilishlari kerak va shundan keyingina uning qiziqishlarining shakllanishiga ta’sir qilishlari kerak.

Ijodkorlik shaxsda mustaqil fikrlash sifatlari namoyon bo‘lishining eng asosiy va faol shakli hisoblanib, uni quyidagi belgilariga ko‘ra tasniflash mumkin.

Tarbiyachi faoliyati asosida qaysi dastur yotishi muhim emas; mashg‘ulot turini aniqlash (aniq metodika yoki murakkab variantni tanlash).

Integratsiyalashgan yondashuv - bu bolalarning eng katta faolligini va tanlash erkinligini ta'minlaydigan ish shakli sanaladi. Bundan tashqari, murakkab mashg‘ulot

“CONFERENCE OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES IN SCIENTIFIC INNOVATIVE RESEARCH”

Issue 5. May 2024

ajralmas bo‘lgan samarali faoliyatda materialni mustahkamlash va mulohaza yuritish mavjudligi; dastur mazmunini shakllantirish; turli xil o‘qitish vositalarini tanlash; xulosa tuzishni o‘zida mujassamlashtiradi.

Ijodkorlik yangi o‘rganish mavzusi emas. Biroq, ilgari jamiyatda odamlarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga alohida ehtiyoj yo‘q edi. Iste’dodlar o‘z-o‘zidan paydo bo‘ldi, adabiyot va san’at durdonalari, ilmiy kashfiyotlar, ixtirolar yaratildi va shu bilan rivojlanayotgan insoniyat madaniyati ehtiyojlarini qondirdi. Bizning davrimizda vaziyat tubdan o‘zgardi. Ilmiy-texnika taraqqiyoti davrida hayot rang-barang va murakkablashib bormoqda. Bu esa odamdan qoliplashgan odatiy harakatlarni emas, balki harakatchanlikni, fikrlashning moslashuvchanligini, tez yo‘naltirilganligini va yangi sharoitlarga moslashishini, katta va kichik muammolarni hal qilishda ijodiy yondashuvni talab qiladi. Zamonaviy dunyoda insonning ijodiy qobiliyatlari uning intellektining eng muhim qismi sifatida tan olinishi kerak. Ijodkorlik ko‘plab fazilatlarining birlashuvidir. Psixologlar ijodkorlikning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat deb hisoblashadi:

1. Muammoni boshqalar ko‘rmaydigan joyda ko‘rish qobiliyati.
2. Aqliy operatsiyalarni sindirish, bir nechta tushunchalarni bitta bilan almashtirish va axborot jihatidan tobora ko‘proq sig‘imga ega bo‘lgan belgilarni qo‘llash qobiliyati.
3. Bir masalani yechishda olingan ko‘nikmalarni boshqa masalani yechishda qo‘llash qobiliyati.
4. Voqelikni qismlarga ajratmasdan, yaxlit holda idrok etish qobiliyati.
5. Uzoq tushunchalarni osongina bog‘lash qobiliyati.
6. Xotiraning kerakli vaqtda kerakli ma’lumotni berish qobiliyati.
7. Fikrlashning moslashuvchanligini ko‘rsating.
8. G‘oyalarni yaratish qulayligi.
9. Yangi nostandard g‘oyalarni yaratish qobiliyati, ijodiy fikrlashni rivojlantirish.
10. Faoliyatingizning "mahsulotini" yaxshilash qobiliyati.
11. Turli xil fikrlarni ifodalash qobiliyati.
12. Aslg‘oyani yaxshilash uchun tafsilotlarni takomillashtirish qobiliyati.

Qobiliyatlarni shakllantirish haqida gapirganda, bolalarning ijodiy qobiliyatlarini qaysi yoshda rivojlantirish kerakligi masalasiga to‘xtalib o‘tish kerak. Psixologlar turli xil atamalarni chaqirishadi. Ijodiy qobiliyatlarni juda erta yoshdan boshlab rivojlantirish kerak degan faraz mavjud. Bu gipoteza fiziologiyada o‘z tasdig‘ini topdi.

Xulosa o‘rnida shuni ta’kidlash kerakki, barqaror manfaatlarning paydo bo‘lishi uchun bolani haqiqatning yangi sohasi bilan tanishtirish etarli emas. U yangi narsaga ijobiy hissiy munosabatda bo‘lishi kerak. Bunga maktabgacha tarbiyachining kattalar bilan birgalikdagi faoliyatiga qo‘shilishi yordam beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar ijodkorligi fan va amaliyotda ma’lum bo‘lmagan yangi g‘oyalarni pedagogning tahlil qilishi, turli yangi texnik ijodiy echimlarni o‘rganishi, ishlab chiqishi, sinab ko‘rishi va taqqoslashi kabi tadqiqotchilik tavsifidagi vazifalarni amalga oshirishni ifodalaydi. Bu jarayon pedagogning bilim saviyasini oshiruvchi va mustahkamlovchi, faol va mustaqil fikrlash xislatlari, ma’naviy-ma’rifiy saviyasi sezilarli o‘shishiga va kelajakda haqiqiy ijodkor shaxs bo‘lib etishishiga xizmat qilishi bilan ahamiyatlidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Kotova E. V., Kuznetsova S., Romanova T. A. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish: Uslubiy qo‘llanma. M.: TC Sphere, 2010y. - 128 b.
2. Belova E. S. P. Torrens testidan foydalangan holda maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy salohiyatini aniqlash // Psixologik diagnostika. 2004. No 1. S. 21-40.
3. Boy V., V. Nyukalov. Ijodiy fikrlashni rivojlantirish (bolalar bog‘chasida TRIZ), 2008. 17-19-betlar
4. Fayzullayeva N. Pedagogik bilimlar – tarbiyachi kasbiy mahoratining nazariy asosi //Uzlyuksiz ta’lim j. – T.: 2006. 6-son
5. Abdullayeva N.Sh. Maktabgacha ta’limni variativ yondashuv asosida takomillashtirish. Ped.fan. bo‘yicha falsafa dok.diss.avtoeferati. Toshkent – 2019,54b.
6. Begimqulov U.Sh. Pedagogik ta’limda zamonaviy axborot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. - T.: Fan, 2007. - 160 b.